

Ett litet schakt i kv Rådmannen

RAÄ-nr Vadstena 21:1

Kv Rådmannen 4

Vadstena stad och kommun

Östergötlands län

Helén Romedahl

Ett litet schakt i kv Rådmannen

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Syfte och metod	4
Områdesbeskrivning och arkeologisk bakgrund	4
Resultat	5
Referenser	6
Tekniska uppgifter	7

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

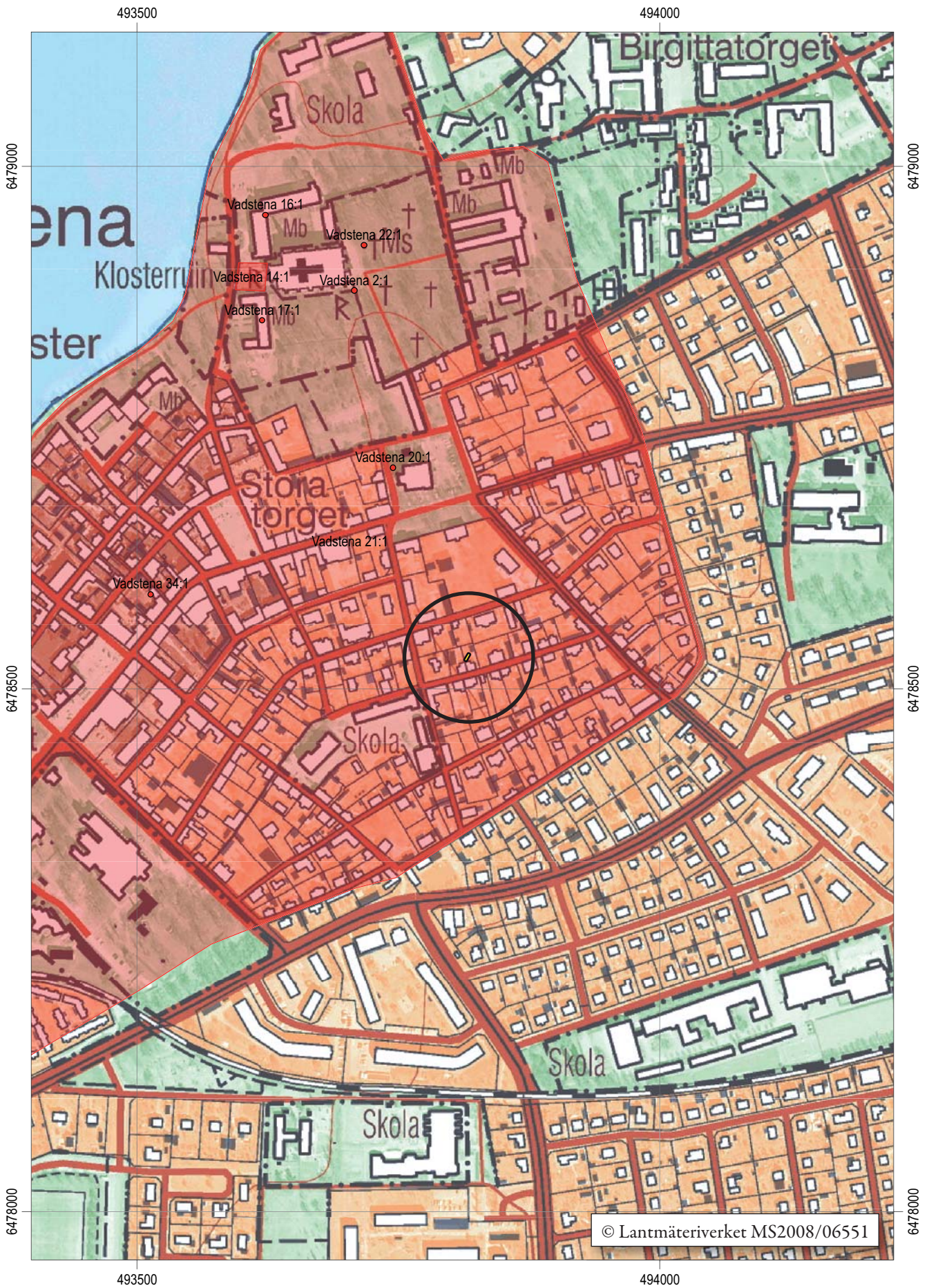
Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Den 12 april 2019 gjorde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom kv Rådmannen 4, RAÄ 21:1, Vadstena stad. Arbetet utfördes i samband med schaktning för bergvärme inom ovan rubricerad fastighet. Under gårdsgrus och sand framkom ett mörkt kulturlager på ett djup om ca 0,3 m. Lagret som innehöll träkol och tegelkross kvarligger under befintliga ledningar.

Helén Romedahl
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

Inledning

Den 12 april 2019 gjorde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom kv Rådmanen 4, RAÄ 21:1, Vadstena stad och kommun. Arbetet utfördes i samband med schaktning för bergvärme inom ovan rubricerad fastighet. Under gårdsgrus och sand framkom ett mörkt kulturlager på ett djup om ca 0,3 m. Lagret som innehöll träkol och tegelkross kvarligger under befintliga ledningar. Arbetet utfördes på uppdrag av Länsstyrelsen Östergötland. För de arkeologiska kostnaderna svarade Peter Grefbäck. Ansvarig för undersökning och föreliggande rapport var undertecknad.

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska undersökningen var i första hand att tillse att fornlämning berördes i så liten omfattning som möjligt. De fornlämningar som eventuellt framkom vid schaktningen skulle vidare dokumenteras avseende karaktär samt om möjligt dateras. Schaktet handgrävdes till en längd om ca 5 m och till ett djup om drygt 0,3 m. Schaktbredden uppgick till ca 0,3 m. Dokumentationen har skett med hjälp av skriftlig beskrivning, digital fotografering och manuell inmätning. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Områdesbeskrivning och arkeologisk bakgrund

Vadstena stad som är den yngsta av Östergötlands sex medeltida städer fick sina stadsprivilegier år 1400. Stadsbildningen var ett resultat av birgittinerklostrets etablering år 1368 och den stadsbebyggelse som började växa fram i samband med denna. Idag är ett 20-tal stenhus från den medeltida bebyggelsen bevarade; bl a rådhus, biskopens bostadshus, kungsgård, kloster och klosterkyrka. Kvarteret Rådmanen ligger inom fornlämningen RAÄ 21:1 – Vadstena medeltida stadsområde – och är beläget inom en del av staden som anses ha blivit bebyggd under 1400-talets andra hälft, drygt 100 m söder om platsen för den äldsta kyrkan. Vad gäller äldre lämningar inom det medeltida stadsområdet har det konstaterats att dessa generellt inte uppträder på en djupare nivå än ca 0,2 - 0,3 m under befintlig markyta. Åtminstone inom tomtmark med äldre bebyggelse. Vidare så överstiger kulturlagertjockleken sällan 1 m och uppvisar en diffust stratifierad lagerbild som kan vara "kronologiskt kompakt", d v s att fynd från t ex 1400-talet kan återfinnas på samma nivå som fynd från 1600-talet. Fenomenet är relativt välkänt från andra skandinaviska städer som anlagts under senmedeltid och anses allmänt bero på låg kulturlagertillväxt till följd av ett förändrat förhållningssätt till avfallshantering (Lundberg 2008).

Figur 3. Det undersökta schaktet mot bakgrund av en adresskarta över Vadstena stad. Skala 1:600.

På 1705 års karta omfattar kvarteret tomterna 135-141 där aktuellt schakt ligger inom tomt 135 som enligt beskrivningen till denna karta är "Hr Borgmästaren Jöns Wetterman, af en stor trädgård emällan Gräsgatan och hufwusta gatan löpande" (Ekeboom akt A24:130).

Relativt få arkeologiska undersökningar har gjorts i denna del av staden. 1984 genomfördes en arkeologisk undersökning inom samma fastighet som nu berördes. Där konstaterades bebyggelse lämningar som kunde dateras till 1600-1800-tal (Claréus 1984:34). År 2008 gjordes en arkeologisk undersökning i kv Rådmannen 7 i samband med anläggandet av två parkeringsplatser. Vid detta tillfälle dokumenterades en stenläggning samt kulturlager med ett fyndinnehåll som hade en datering till 1500-1600-tal (Romedahl i manus). I Rådmannen 12 och Skänningegatan gjorde SHMM arkeologerna år 2001 en arkeologisk undersökning där bl a ett ledningsschakt drogs tvärs igenom bostadshusen här.

Inne på gården undersöktes stenrader som sannolikt utgjort syllrader till byggnader. Funktionen för dessa gick inte att avgöra men ett kraftigt brandlager indikerar att det kan ha rört sig om en eldfångd verksamhet. I bostadshuset påträffades flera stenläggningar, stenrännor och stensyllar i olika nivåer vilka tolkas ha utgjort delar av hus, gårdsplan/gränd och eventuell gatubeläggning till Skänningegatan. De påträffade anläggningarna i huset daterades till perioden cirka 1550-1750 (Hedvall 2006).

Resultat

Under ett skikt med gårdsgrus och sand syntes, på ett djup om 0,3 m, ett kulturlager bestående av mörkgrå sandig silt med innehåll av träkol och tegelkross. Inga fynd framkom som hade kunnat datera lagret men det bör tidsmässigt hamna inom tidigmodern tid, ca 1700-1800-tal. Det noterades också en likhet med det kulturlager som framkom på samma djup vid en schaktningsövervakning i anslutning till grävning för bergvärme inom kv Knekten i Vadstena (Romedahl 2019).

Figur 4. Schaktet mot bakgrund av 1705 års stadskarta. Skala 1:1000.

Figur 5. Schaktet inne på tomten. Foto mot sydväst, Helén Romedahl, ÖM.

Referenser

Tryckta källor

- Claréus, C. 1984. *Vadstena, kv Rådmannen 4*. Arkeologi i Sverige. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer rapport RAÅ 1986:2.
- Ekeboom, J. 1979. *Beskrivning till 1705 års karta över Vadstena*. Föreningen gamla Vadstena.
- Hedvall, R. 2006. *Bebyggelse utmed Skänningegatan, Kv Rådmannen 12*. Uv Öst Rapport 2006:29. Riksantikvarieämbetet – avdelningen för arkeologiska undersökningar.
- Lundberg, A. 2008. *Remissyttrande avseende schaktning för parkeringsplatser inom kv Rådmannen 7 i Vadstena stad och kommun*. Östergötlands museums arkiv.
- Romedahl, H. 2019. *Kulturlager nära Bakgatan*. Östergötlands museum. Rapport 2019:11.

Otryckta källor

- Romedahl, H. 2019. In print. *Kv Rådmannen*.

Kartmaterial

- Lantmäteristyrelsens arkiv, D121-1:3 Vadstena. Mätning 1705.

Tekniska uppgifter

Fastighet/lokal/område/sträcka	Kv Rådmanen 4
Socken/stad	Vadstena
Kommun	Vadstena
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	Vadstena 21:1
Digitala fastighetskartans blad	64E 7j NV
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens dnr	431-2496-2019
Länsstyrelsens handläggare	Göran Gruber
ÖM dnr	0106/19
ÖM projektnr	001200
Beställare	Länsstyrelsen i Östergötlands län
Kostnadsansvarig	Peter Grefbäck
Projektleddare	Helén Romedahl
Fältarbetstid	2019-04-12
Totalt undersöktes	1,5 m ²
Fynd	-
Foto	Digitala
Analyser	-
Grafik	Helén Romedahl
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2019:18 © Östergötlands museum

Östergötlands museum utförde i april 2019 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom kv Rådmannen 4, RAÄ 21:1, Vadstena stad. Arbetet utfördes i samband med schaktning för bergvärme inom ovan rubricerad fastighet. Under gårdsgrus och sand framkom ett mörkt kulturlager på ett djup om ca 0,3 m. Lagret som innehöll träkol och tegelkross kvarligg under befintliga ledningar.

ISSN 1403-9273
Rapport 2019:18